

Framtidens lärarutbildning

Internationalisering av lärarutbildningen vid Örebro universitet

Rapportnummer 2019:1

Helene Andersson & Cecilia Andersson-Mårdh

2019-05-24

Framtidens lärarutbildnings rapportsamling

Följande rapport är publicerad i rapportsamlingen för Framtidens lärarutbildning. Rapportsamlingen består av förstudier till Framtidens lärarutbildning från 2017 samt delrapporter från pågående eller avslutade uppdrag och delprojekt.

Framtidens lärarutbildning är en strategisk satsning vid Örebro universitet med syfte att utveckla en lärarutbildning av hög kvalitet som svarar mot såväl nuvarande som framtida behov. Visionen är att skapa en utmanande lärarutbildning i stimulerande lärmiljöer som lockar motiverade studenter. Framtidens lärarutbildning omfattar alla lärarutbildningsprogram som ges vid Örebro universitet och drivs i form av delprojekt som alla relaterar till ett eller flera av projektets övergripande mål, att

- Lärarutbildningen är en akademisk professionsutbildning med god integration mellan teori och praktik.
- Lärarutbildningen har ett högkvalitativt och innovativt utbildningsinnehåll gällande såväl ämneskunskaper som den utbildningsvetenskapliga kärnan.
- Lärarutbildningen är en sammanhållen utbildning vars studiegångar, lärandemål och bedömningar stärker utbildningens progression och kollegiala sammanhållning.
- Lärarutbildningen har en stark vetenskaplig grund där praktisk forskning är en central del.

Projektets mål är i huvudsak formulerade utifrån de förstudier som genomfördes vid Örebro universitet under 2017. Förstudierna lägger stor vikt vid att lärarutbildningen ska uppfattas som en sammanhållen utbildning med en tydlig och gemensam vision där studenterna tidigt erbjuds en yrkesidentitet och ett kollegialt sammanhang. De visar därtill på behovet av en tydlig ledning av lärarutbildningen och en utökad regional samverkan. Målen har även formulerats utifrån nationella utredningar och rapporter om förskola, skola och lärarutbildning.

Internationalisering av lärarutbildningen vid Örebro universitet

1. Inledning och bakgrund

I en allt mer globaliserad värld med ökad mobilitet är internationalisering ett område som får allt större utrymme i diskussioner om högre utbildning av god kvalitet. Kompetenser och erfarenheter av internationell karaktär är inte minst viktiga för professionsutbildningar som exempelvis lärarutbildning där framtida lärare möter elevgrupper med varierande bakgrund och förväntas undervisa i och om en värld där sociala, ekonomiska och kulturella möten mellan olika delar av världen är en central komponent för att förstå samtiden. 2009 fastställde EU att målet för internationell mobilitet (in- och utresande studenter) är 20 procent. Sverige når ännu inte detta mål med en mobilitetsnivå på ungefär 15 procent. För lärarstudenter är siffran betydligt lägre då endast 4 procent av lärarstudenter har genomfört delar av sin utbildning utomlands och förskollärarutbildningen är den utbildning med lägst mobilitet där siffran är endast en procent. Det är överlag fler män än kvinnor som genomför utlandsstudier (Universitetskanslersämbetet 2018, s. 100-107).

Örebro universitet har slagit fast att internationalisering är ett prioriterat område både för universitetet som helhet och för verksamheten. Globala perspektiv och internationella erfarenheter förväntas bidra till att utbildningarna håller hög kvalitet och vidare stärks universitetets profil som ett globalt lärosäte vilket förhoppningsvis lockar motiverade studenter, lärare och forskare. Inom lärarutbildningen görs en satsning på internationalisering genom rektors strategiska satsning på Framtidens lärarutbildning. Ett delmål för Framtidens lärarutbildning är att lärarutbildningen vid projektavslut ska ha ett högkvalitativt och innovativt utbildningsinnehåll gällande såväl ämneskunskaper som den utbildningsvetenskapliga kärnan och ett effektmål kopplat till detta är att lärarutbildningen ska vara internationaliserad i enlighet med målen i Örebro universitets internationaliseringsstrategi. Denna rapport är formulerad utifrån ett uppdrag inom ramen för satsningen och syftar till att presentera en kartläggning av nuvarande internationalisering av lärarutbildningen och därtill redogöra för eventuella hinder och förutsättningar för ökad internationalisering. Inledningsvis kontextualiserar internationalisering av högre utbildning kortfattat innan lärarutbildningens internationalisering beskrivs. Därefter synliggörs goda exempel från andra lärosäten och till sist presenteras ett antal förslag på åtgärder som kan bidra till ökad internationalisering av lärarutbildningen vid Örebro universitet.

1.1 Metod och material

För att genomföra kartläggningen har ett antal nyckelpersoner, såväl inom som utanför lärarutbildningen, involverats. Vid ett möte med ämnesrepresentanter från samtliga ämnen då arbetet med kartläggningen presenterades framhölls det att lärarutbildningens studievägledare är de personer med störst insikt i frågan, dessa har därför tillfrågats genom en enkätundersökning¹ som sedan följdes upp genom en längre intervju med en studievägledare på övergripande nivå med tidigare erfarenhet av arbete med internationalisering. För att inkludera studenterna publicerades en öppen kallelse via Örebro Lärarstudenter riktad till de som var intresserad av att dela med sig av erfarenheter kring möjlighet att göra utlandsstudier. Detta resulterade, med hjälp av lärarutbildare, i en fokusgruppsintervju med studenter från förskolläraryrket och grundläraryrket samt en enskild intervju med en ämnesläraralumn.

Utöver detta har utbildningens studiegångar och kursplaner granskats och för att contextualisera kartläggningen och identifiera gemensamma utmaningar och goda exempel har ett urval av nationella rapporter inkluderats, därtill har samtal med fyra utvalda lärosäten genomförts². För en mer genomgripande analys och kartläggning hade naturligtvis ytterligare steg varit nödvändiga, här är det dock viktigt att framhålla att rapporten till hans är tänkt att fungera som ett underlag för det fortsatta arbetet. Förslag på fortsatt hantering presenteras i textens avslutande del. På lärarutbildningens informationsdag den 28 februari 2019 presenterades kartläggningens preliminära resultat och åhörarna gavs tillfälle att i efterhand dela med sig av synpunkter och eventuella förslag på fortsatt hantering. Därefter har det funnits möjlighet att lämna respons via mail. Ingen återkoppling har inkommit.

1.2 Internationalisering av högre utbildning

Begreppet internationalisering är ett brett sådant och för att tydliggöra vad som avses utgår denna rapport från den definition som tillhandahålls genom universitetets egen *Strategi för internationalisering 2015-2019* inom vilken internationalisering definieras som ”både samarbete och utbyte med internationella lärosäten, präglad av de grundläggande värderingarna mångfald, jämlikhet, kvalitet och kompetens” (s. 1). På såväl nationell som lokal nivå är internationalisering av högre utbildning ett prioriterat område för att bidra till att höja utbildningarnas kvalitet och relevans. För att påvisa vikten av internationellt samarbete och internationalisering föreslår Utbildningsdepartementet i utredningen om ökad internationalisering av universitet och högskolor en förändrad formulering i högskolelagen. Enligt förslaget ska det i lagen anges att ”den samlade internationella verksamheten vid varje högskola ska stärka kvaliteten i högskolans utbildning och forskning och nationellt och globalt bidra till sådan hållbar utveckling som högskolorna har i uppgift att främja” (SOU 2018:3 s. 19)³. Vidare föreslås att högskolelagen ska kompletteras med ett tillägg som innebär att ”de förmågor som studenterna ska utveckla under sina studier ska även kunna användas i ett internationellt eller interkulturellt sammanhang” (s. 19). Även Universitets- och högskolerådet (UHR) uppmanar i rapporten *Det akademiska värdet av mobilitet* (2018) ett utökat fokus på internationalisering och studentmobilitet eftersom internationell erfarenhet och utbyten i hög grad bidrar till att studenter förstår sitt kunskaps- eller professionsområde i en internationell kontext för en framtida arbetsmarknad (2018, s. 12f). Internationalisering och ökad mobilitet lyfts fram som positivt för både studenternas personliga utveckling, framtida yrkesutövning och karriärmöjligheter men även för kvaliteten vid lärosätena och för att stärka bilden av Sverige som en innovativ kunskapsnation i internationell framkant.

Internationalisering prioriteras även på Örebro universitet. Detta, för att öka universitetets konkurrenskraft gällande forskning, utbildning och rekrytering av nya studenter och medarbetare, men även för att höja verksamheternas och utbildningarnas kvalitet. I universitetets internationaliseringsstrategi specificeras tre huvudsakliga mål⁴:

- Ökad kvalitet i forskning, genom internationella samarbeten och synlighet.
- Ökad kvalitet i utbildning, genom globala perspektiv och internationella erfarenheten.
- Integrering av ett internationaliseringsperspektiv och en känsla av globalt medborgarskap, bland forskare, lärare, administrativ personal och studenter.

Ökad kvalitet på utbildningen ska enligt strategin innebära att globala perspektiv integreras i utbildningen exempelvis genom att inkludera utbildningsmaterial och litteratur på engelska. Ökad mobilitet innebär i sin tur att studenterna kan ta del av utbildning av hög kvalitet vid andra lärosäten och erbjudas internationell arbetslivserfarenhet genom att göra delar av den verksamhetsförlagda utbildningen utomlands.

1.3 Internationalisering av lärarutbildning

Som nämns ovan är lärarutbildning ett utbildningsområde med generellt låg internationalisering och studentmobiliteten är mycket låg jämfört med andra studentgrupper. Detta är inte unikt för en svensk kontext men blir särskilt bekymmersamt eftersom kunskap om interkulturella aspekter är mycket viktiga för lärarstudenternas framtida yrkesutövning (SOU 2018:3 s. 226, 310f). Det har visat sig särskilt svårt att öka mobiliteten bland studentgrupper inom professionsutbildningar som lärarutbildning eller andra legitimationsutbildningar vars examensbeskrivningar är hårt reglerade. Eftersom utbildningen innehåller en hög grad obligatoriska kurser och moment som ibland ligger tidsmässigt parallellt är det mycket svårt att hitta motsvarande kurser vid andra lärosäten. För utbildningar med verksamhetsförlagd utbildning är dessutom tillgången till relevanta utbildningsplatser en mycket begränsande faktor. Särskilt svårt har det visat sig vara att finna engelskspråkiga verksamhetsförlagda utbildningsplatser (SOU 2018:3 s. 296, 320). För en lyckad internationalisering av lärarutbildning krävs således att lärosätet är medvetet om befintliga hinder och arbetar aktivt för att motverka dem.

2. Internationalisering av lärarutbildningen – en kartläggning

Örebro universitet arbetar som nämns tidigare med att i högre utsträckning integrera internationalisering i såväl utbildning som forskning. Rapporten *Stöd för internationalisering vid Örebro universitet* (Ida Andersson-Norrie 2018) kartlägger nuvarande stödfunktioner och strukturer och togs fram som en del i det universitetsövergripande arbetet. Rapporten synliggör att internationaliseringsarbetet vid Örebro universitet i dagsläget är fragmenterat och att det saknas en gemensam ingång för arbete med internationaliseringsfrågor. Respektive institution får ta ett stort ansvar vilket innebär att arbetet skiljer sig åt eftersom institutionerna har olika behov och dessutom har kommit olika långt i sitt arbete med internationalisering. Därtill visar rapporten att information till såväl studenter som medarbetare gällande vilka stödfunktioner som finns och hur de bäst används är bristfällig, något som leder till att det blir svårt för institutionerna att veta var de kan vända sig i olika frågor. För att bidra till ett utökat stöd för internationalisering föreslår Andersson-Norrie (2018) att stödet anpassas utifrån respektive institutions behov och att det etableras ett så kallat internationellt Front Office som dels är tänkt att fungera som en gemensam ingång gällande frågor som rör internationalisering men även verka som en motor i att driva arbetet framåt. Stödstrukturen för internationalisering av lärarutbildning stämmer väl överens med det som Andersson-Norrie (2018) visar i sin rapport. Arbetet är splittrat och det saknas en gemensamt koordinerande funktion vilket leder till att genomförande av utlandsstudier hittills varit helt beroende av enskilda studenters vilja att tillskansa sig internationella erfarenheter. Nedan finns resultatet av den genomförda kartläggningen utifrån möjlighet till studentmobilitet och internationalisering av utbildningens innehåll.

2.1 Utbytesstudier

I dagsläget är det mycket få lärarstudenter som genomför utbytesstudier, de senaste åren har ungefär fem studenter per år studerat utomlands varav nästan alla tillhört ämneslärarprogrammet. När en lärarstudent vill söka en utbytestermin görs detta via Internationella kontoret (IK) som ansvarar för och administrerar alla utbytesavtal⁵. När studenterna behöver vägledning kring utbytesstudier vänder de sig till studievägledare för respektive program. Vid samtal med lärarstudenter framkommer dock en upplevelse av att de ofta själva får söka information om relevanta resmål och avtal. Det finns ett antal stipendier som studenterna kan söka för att genomföra utlandsstudier varav de mest relevanta är Erasmus- och Nordplusstipendier. Erasmus+ kan erhållas av studenter som genomför studier i ett annat europeiskt land i minst tre månader och Nordplus gäller endast utbyten inom Norden. Även utbytesavtal för inresande lärarstudenter administreras av IK och de ansvarar därtill för mottagandet av inresande studenter. För dessa studenter finns det fyra kurser om 7.5hp vardera inom ämnet *education*

som ges på engelska. Dessa ges endast under vårterminen och därutöver finns ett relativt brett utbud av kurser inom ämnen som psykologi och sociologi som eventuellt kan vara av intresse för inresande lärarstudenter. Så vitt utredningen kunnat utröna sker det i dagsläget ingen samläsning mellan inresande lärarstudenter och de studenter som redan läser vid Örebro universitet.

2.1.1 Mobilitetsfönster

För att en utbytestermi över huvud taget ska vara genomförbart måste det finnas perioder under utbildningen då detta är möjligt. För förskolläraryrket har termin fem identifierats som en möjlig utbytestermi och för ämnesläraryrket är både termin fem och termin sju möjliga. Det finns dock i dagsläget inget identifierat mobilitetsfönster för grundläraryrket. Detta beror exempelvis på att studiegången är organiserad så att studenterna läser två eller tre olika ämnen under samma termi vilket gör det väldigt svårt att hitta partneruniversitet med ett matchande kursutbud. Att det saknas ett mobilitetsfönster för grundläraryrket är något både studievägledare och studenter lyfter fram som problematiskt och ett mycket stort hinder för utbytesstudier eftersom det innebär att studenterna måste förlänga utbildningen med en termi. Av de lärarstudenter som tillfrågats inom ramen för denna utredning har flera uppfattningen att de inte har möjlighet att genomföra utbytesstudier, antingen för att det saknas ett mobilitetsfönster eller för att de inte fått någon information kring att det skulle vara en möjlighet. Grundskolläraryrket är av den starka uppfattningen att tillskansande av internationella erfarenheter inom ramen för utbildningen inte är möjligt för dem, samtidigt som ämnesläraryrket är den grupp som tydligast ser utbytet som en möjlighet.

2.1.2 Relevanta avtal och partnerlärosäten

För förskolläraryrket finns ett partneruniversitet i Belgien⁶ och ämnesläraryrket har en rad relevanta partneruniversitet såväl inom Norden som i Storbritannien, Kanada, USA, Kina och Hong Kong (beroende på studentens ämnesinriktning). På universitetets hemsida har det upprättats en sökportal där universitetets olika partneruniversitet listas tillsammans med de ämnen och kurser som erbjuds. Det finns i dagsläget ett begränsat antal avtal som är relevanta för lärarstudenterna och det kan även vara så att relevanta kurser skiljer sig innehållsmässigt från de som erbjuds vid Örebro universitet vilket leder till att det är svårt att tillgodoräkna.

2.1.3 Tillgodoräknande

I dagsläget ansvarar respektive kursansvarig för tillgodoräknande vid utbytesstudier. Processen är alltså decentraliserad vilket beskrivs som problematiskt av både studenter och studievägledare, dels eftersom bedömningen därmed skiljer sig åt för studenter inom olika kurser men även därför att den kursansvarige troligtvis står relativt nära kursinnehållet och kanske därför upplever det svårt att förhålla sig flexibel till huruvida tillgodoräkning är möjligt. Däremot är kursansvarig naturligtvis den som känner kursen bäst och därmed lämpar sig väl att göra bedömningen. En fortsatt diskussion med aktuella kursansvariga behövs för att ytterligare fördjupa analysen av processen inför det framtida arbetet.

2.1.4 Sammanfattning

Sammanfattningsvis är det väldigt få lärarstudenter som genomför utbytesstudier och det finns en rad hinder för detta. De främsta hindren är avsaknad av ett mobilitetsfönster för grundläraryrket, bristen på relevanta utbytesavtal, problematik kopplat till processen för tillgodoräknande samt en upplevelse av otillräcklig information och stöd.

2.2 Verksamhetsförlagd utbildning och Minor Field Studies

Eftersom internationella utbyten och interkulturella erfarenheter är centralt för framtida lärares yrkesutövning blir den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU) ett sätt för lärarstudenter att tillskansa sig dessa kompetenser. Ett annat sätt, utöver utbytesstudier, är att genomföra så kallade Minor Field Studies (MFS) vilket innebär att studenten samlar material till sitt självständiga arbete utomlands.

2.2.1 Verksamhetsförlagd utbildning

Sedan lärarutbildningens senaste reformering 2011 uppskattar studievägledarna att ett tjugotal studenter genomfört delar av sin VFU utomlands. Studenterna har främst åkt till svenska eller skandinaviska utlandsskolor där den svenska kursplanen använts⁷. Utöver detta har några studenter gjort VFU i USA, Kanada, Thailand och Finland⁸. Lärarutbildningsnämnden (LUN) uppdrog år 2016 åt Lärarutbildningskansliet (LUK) att utreda huruvida det är möjligt att förlägga delar av VFU utomlands⁹. Utredningen visade att både VFU-samordningen och VFU-gruppen ställde sig positiva till detta och ett förslag på gemensam struktur togs fram. I förslaget skulle processen bestå av att studenterna själva ansvarar för att kontakta skolan där de vill genomföra sin VFU och därefter bedömer kursansvarig om det finns förutsättningar för att uppnå kursens mål. Under VFU-perioden ska det enligt förslaget finnas en kontinuerlig kontakt mellan utpekad kontaktperson på skolan och kursansvarig, och ett skriftligt underlag för bedömning ska förmedlas. Vidare framhåller utredningen att det vore eftersträvansvärt om en blankett formulerades där relevant information och ansvarsfördelning beskrivs tillsammans med ett standardiserat informationsdokument som skickas till utpekad VFU-skola¹⁰. Utredningen visade därtill att organisationen kring förläggning av VFU-perioder utomlands behöver stärkas och att en internationell koordinator behövs. Till sist framhålls att en utökad samverkan internationellt även kan bidra till att stärka arbetet med VFU inom Örebro universitet då det ges möjlighet till fördjupande samarbeten gällande exempelvis examination och handledning. Sedan utredningen genomfördes har inga organisatoriska förändringar för att underlätta förläggning av VFU utomlands genomförts. Bland de tillfrågade studenterna finns ett intresse att förlägga en hel eller delar av en VFU-period utomlands, en student planerar exempelvis att arbeta vid en svensk utlandsskola i framtiden och vill därför få möjlighet att tillskansa sig relevant internationell erfarenhet inom ramen för sin utbildning. De studenter som sökt information kring detta upplever att det saknas tydliga rutiner och att de blir skickade mellan programansvarig, ämnesansvarig, kursansvarig, VFU-handläggare och studievägledare för att få stöd och information. När studenterna själva försökt hitta relevanta VFU-skolor utomlands har de i vissa fall fått till svar att skolan i fråga endast tar emot studenter från universitet vilka de har ett etablerat samarbete med. En fråga som väckts under utredningens gång är huruvida genomförande av VFU-perioder utomlands eventuellt går lite stick i stäv med tanken kring övningsskolor som faktiskt bygger på att studenten återvänder till samma skola vid ett flertal tillfällen. Enhetschefen för LUK framhåller dock att det inte finns någon egentlig motsättning trots att det naturligtvis medför en del praktiska utmaningar att lösa¹¹. Eftersom tanken med återplacering inom övningsskola bygger på att studenten har en tillhörighet¹² genom hela utbildningen finns det inget som hindrar att exempelvis en av fyra VFU-perioder kan förläggas utomlands. I kombination med arbetet med progressionsstråk som pågår inom grundlärarprogrammets programgrupp och ett framtida arbete med portfolio kan en utlandsvistelse snarare bidra positivt till helheten.

2.2.2 Minor Field Studies

Gällande MFS finns det för lärarstudenterna möjlighet att söka ett SIDA-finansierat stipendium för att inhämta material till sina självständiga arbeten. Stipendiet omfattar 27 000 kronor och ska täcka en minst åtta veckor lång fältstudie i ett land som är klassat som ett ”utvecklingsland”. Ansökan administreras av IK och i dagsläget är kännedomen om denna möjlighet till internationalisering låg

och nyttjas inte aktivt av lärarstudenter. Att fältstudien ska omfatta minst åtta veckor utgör därtill ett hinder eftersom det kan bli svårt att passa in i utbildningens studiegång.

2.2.3 Sammanfattning

Sammanfattningsvis är de främsta hindren för att lärarstudenterna ska kunna genomföra VFU utomlands svårigheter att identifiera relevanta VFU-skolor, problem att uppnå kursmål, brist på stöd och information samt att upplägget för VFU inte möter de krav som finns avseende stipendium för MFS.

2.3 Internationalisering av utbildningens innehåll

I dagsläget finns vissa internationella inslag i lärarutbildningens olika program. I ett fåtal kursplaner nämns globala och internationella perspektiv och till viss del görs även jämförelser med andra länders skolsystem. Engelskspråkig litteratur introduceras under programmets första termin och ökar sedan i takt med programmets progression. De tillfrågade studenterna framhåller dock att jämförelsen med andra skolsystem ofta görs för att framhäva fördelarna med den svenska utbildningskontexten. De menar därtill att internationella perspektiv och inkludering av engelskspråkig kurslitteratur ibland känns något påtvingat och att en del möjligheter att ta genuina lärdomar från andra perspektiv och skolsystem förbises.

3. Goda exempel på lyckad internationalisering

Trots flertalet utmaningar och hinder för internationalisering av lärarutbildning finns det ett antal lärosäten som faktiskt lyckats vända trenden och exempelvis öka studentmobiliteten. Gemensamt för samtliga är att det bakom framgången ligger ett långsiktigt arbete och en medveten satsning på flera plan. Linköpings universitet framhåller exempelvis det faktum att internationalisering givits en tyngd inom organisationen tillsammans med att nyckelpersoner visat ett stort engagemang har lett till en positiv spiral och ett ökat samarbete och intresse bland studenterna för utlandsstudier (Sveriges förenade studentkårer¹³ 2014, s. 26f).

3.1 Anpassning av utbildningens struktur och innehåll

För en lyckad internationalisering krävs en anpassning av utbildningens struktur och innehåll. Detta kan naturligtvis göras i olika utsträckning varav några listas nedan. Linköpings universitet har exempelvis gått så långt att de etablerat internationella ingångar till lärarutbildningen för inriktningarna matematik och samhällskunskap i gymnasieskolan. Inom dessa inriktningar är en termin avsatt för utlandsstudier för samtliga studenter och även lärarstudenter som läser vissa språk förväntas resa utomlands inom ramen för sina studier (SFS 2014, s. 26f).

3.1.1 Organisation och stödstruktur

Effektivt internationaliseringsarbete är starkt beroende av en tydlig organisation och stödstruktur. UHR framhåller att en samordnad vägledning med gemensam målsättning och tydliga riktlinjer för vägledning ger goda resultat och betonar även att programansvariga och lärare spelar en central roll i vägledningen av studenter (2018 s. 6f, 21). Även universitetets strategi för internationalisering betonar genom prioriterade aktiviteter vikten av att säkerställa goda rutiner samt tydliga och korrekta processer för tillgodoräknanden av studier och utlandspraktik.

En gemensam organisation och stödstruktur är något som understryks av samtliga vidtalade lärosäten. Hur detta ser ut rent praktiskt skiljer sig dock åt. Uppsala universitet (UU), Karlstads universitet (KAU), Mälardalens högskola (MDH) och Högskolan Dalarna (HD) har alla någon form av internationell samordnare som arbetar specifikt mot lärarutbildning. UU har två internationella

koordinatorer och en VFU-koordinator som ansvarar för VFU utomlands. KAU, MDH och HD har i sin tur internationella samordnare för lärarutbildning till en omfattning av ungefär 30 procent av en heltidstjänst. Samtliga lärosäten framhåller att det är mycket värdefullt att det finns utpekade personer som arbetar med internationalisering och ansvarar för att stötta studenterna gällande praktiska frågor och ansökningsprocessen, dels för att motverka identifierade hinder och utmaningar men även för att öka känslan hos studenterna att det finns personer att vända sig till för vägledning. Samordnarna fungerar därtill som kontaktpersoner till studenterna under och efter deras utlandsvistelse. Linköping har inrättat en internationaliseringsnämnd som stöttar internationella initiativ i kurser och från studenter och lärare. De har en särskild budget som kan användas till att stötta studenter som vill genomföra utlandsstudier och de studenter som åker utomlands får stöd från lärosätet att blogga och publicera resedagböcker. På så sätt får arbetet spridning och fungerar som stöd för framtida utbytesstudenter.

3.1.2 Internationalisering av utbildningens innehåll

Såväl UHR som Utbildningsdepartementets internationaliseringsutredning menar att en framgångsrik internationalisering innebär att utbildningens lärandemål bör internationaliseras. Begreppet *internationalisation of the curriculum* är något som diskuterats inom internationell forskning och innebär ett införlivande av internationella, interkulturella och/eller globala aspekter i både utbildningsinnehåll och lärandemål samt bedömningsuppgifter, stödstrukturer och undervisningsmetoder (SOU 2018:3, s. 267). Genom att tydliggöra och utveckla interkulturella och internationella aspekter i lärandemålen blir det tydligt för såväl studenter som personal att internationalisering är ett prioriterat område (UHR 2018, s. 15ff., SOU 2018:3 s. 174ff). Ett annat sätt att internationalisera utbildningens innehåll är att se över aktuella kursplaner utifrån ett internationellt perspektiv avseende exempelvis lärandemål gällande såväl allmän som ämnesspecifik kunskap, inkludering av internationellt material i kurslitteratur eller kortare studieresor och fältstudier (SOU 2018:3, s. 267ff). Det är dock viktigt att vara medveten om att dessa förändringar kräver stora resurser och troligtvis tar mycket tid i anspråk. Gällande kompetensutveckling för lärare betonas högskolepedagogiska kurser eller möjlighet att delta i seminarier och workshops som möjliga sätt att ge lärare ett forum att utveckla sin internationella kompetens (s. 270f). Ett konkret sätt att internationalisera utbildningens innehåll i Örebro lyftes i intervjun med ämnesläraramanusen som arbetar inom ramen för ett studiestödsprojekt och framhöll att möjligheten att erbjuda studiestöd till en nyanländ person i Örebro kan ge mer internationell kompetens än att genomföra ett utbyte.

3.1.3 Mobilitetsfönster

En anledning till att många studenter väljer att inte göra utbytesstudier är en rädsla för att gå miste om relevant utbildningsinnehåll eller riskera att studietiden förlängs (UHR 2018, s. 13). För att motverka detta är det centralt att mobilitetsfönster identifieras inom respektive utbildningsprogram. Lärosätena rekommenderas därför att inkludera mobilitetsfönster i samtliga utbildningsplaner för att tydliggöra möjligheter till utbyten och ge en tydlig signal att utbyten är önskvärt och ses som en naturlig del av utbildningen (UHR 2018, s. 18, SOU 2018:3, s. 189f). På UU har ett stort arbete ägnats åt att säkerställa möjligheten att förlägga delar av utbildningen utomlands, exempelvis genom att det finns hela terminer som ägnas åt kurser inom den utbildningsvetenskapliga kärnan. UU är därtill det lärosäte med störst intresse för utbytesstudier hos studenterna av de lärosäten som vidtalats.

3.1.4 Tillgodoräknande

Tillgodoräkandet är relativt välreglerat genom högskoleförordningen och internationella principer, trots det pekar flera lärosäten på att just detta är ett avgörande hinder för utökad studentmobilitet¹⁴. Eftersom tillgodoräkandet ett avgörande incitament för studenten att genomföra utlandsstudier är det

av särskild vikt att processen är så enkel och förutsägbar som möjligt (SOU 2018:3, s. 189). Utbildningsdepartementets internationaliseringsutredning framhåller att

Arbetet med tillgodoräknande varierar [...] mellan lärosäten. I de fall där arbetet med learning agreements och tillgodoräknande är decentraliserat till institutionsnivå på lärosätena, finns risk att olika institutioner för olika bedömningar och att förutsägbarheten och transparensen för studenten minskar. Arbetet med dessa frågor kan också vara tidsödande. Flera lärosäten har av den anledningen centraliserat arbetet med studievägledning och learning agreement liksom processerna kring tillgodoräknande (SOU 2018:3, s 327).

Det framhålls alltså att en decentraliserad process för tillgodoräknande både kan påverka möjligheten till likvärdig bedömning men även innebära mycket arbete för respektive institution eller kursansvarig. Det finns exempel på lärosäten där beslut om tillgodoräknande fattas centralt av examenshandläggare efter utlåtande från sakkunniga inom ämnet, vilket kan vara ett bra sätt att öka effektiviteten och möjligheten till likvärdig bedömning, öppenhet och transparens (SOU 2018:3, s. 327). Det är dock viktigt att framhålla att processen för tillgodoräknande är något mer komplicerad för hårt reglerade professionsutbildningar (särskilt om det saknas tillgång till strategiskt utvalda partneruniversitet med relevant kursutbud). Av tillfrågade lärosäten skiljer det sig åt gällande vilken funktion som beslutar om tillgodoräknande, från lärarna själva till ämnes- eller programansvariga. Både UU och HD har en viss flexibilitet i tillgodoräkandet av vad som kan räknas som en motsvarande kurs, på UU måste exempelvis kurserna som läses utomlands vara antingen motsvarande eller *kompletterande* till de kurser som erbjuds på det egna lärosätet. Samtliga lärosäten framhåller att det krävs en viss ”välvilja” för att lyckas med tillgodoräknande i lärarutbildningens kurser, de menar därtill att de lyckats bättre när kursansvariga *inte* fattat beslut om tillgodoräknande då de ofta fokuserat mer på problemen och det som inte täcks in snarare än vad som kan komplettera utbildningen.

3.1.5 Finansiellt stöd, information och proaktiv vägledning

Bland lärosätena råder samsyn kring att det kan vara svårt att identifiera relevanta stipendier för lärarstudenterna, exempelvis är Erasmus+ eller Nordplus-stipendier inte alltid applicerbara för utbyten eller VFU utomlands. Av den anledningen kan det vara gynnsamt att se hur fältresor inom ramen för MFS kan underlättas. UU har därtill upprättat ett eget stipendium finansierat genom internationaliseringsarbetets budget som studenter vilka åker tåg till sitt värduiversitetet kan söka. Utöver finansiellt stöd är samtliga tillfrågade lärosäten av den bestämda åsikten att en central faktor är att det finns bra, tillgänglig information om internationalisering och möjligheten till utbyten. UHR föreslår att en lärare med särskilt ansvar för vägledning utses och fungerar som ett komplement till studievägledare (2018, s. 28). Vidare framhålls vikten av att erbjuda studenterna proaktiv vägledning och att möjligheter till utbytesstudier ska lyftas i början av och kontinuerligt under utbildningen (2018, s. 21ff). SFS betonar starkt ”att lärosätena ska gå från att informera till att aktivt stödja och uppmuntra studenter att studera utomlands [...]” (2014, s. 1), och här spelar studievägledare, programansvariga och lärarutbildare en viktig roll. De tillfrågade lärosätena har något olika strategier för att uppmuntra och informera studenterna om mobilitet och de lärosäten som har mer information ser även att fler studenter åker iväg. Först och främst behövs lättillgänglig och tydlig information på lärosätets hemsida. För att sprida information väljer UU att både maila studenter och delta vid undervisningen för att berätta om internationalisering. Därtill arrangeras särskilda informationsträffar där intresserade studenter ges möjlighet att träffa och prata med studenter som genomfört utbytesstudier. Att inkludera studenter och lärare som delger sina internationella erfarenheter och belyser det akademiska mervärdet

av internationalisering bidrar till att uppmuntra nya studenter (och lärarutbildare) att genomföra internationella utbyten.

3.2 Relevanta avtal och partneruniversitet

En delad erfarenhet är vikten av relevanta partneruniversitet eftersom det avsevärt underlättar för studenten. Om strategiska samarbeten etableras blir det lättare att säkerställa utbytetets kvalitet och därtill kan färdiga förslag på kurser som kan läsas vid utbytet upprättas (UHR 2018, s. 18f). Linköpings universitet har exempelvis genomfört en satsning för att etablera avtal med lärosäten som har ett kursutbud vilket matchar det egna för att maximera möjligheten för tillgodoräknande (SFS 2014, s 26f).

3.2.1 VFU

Gällande VFU utomlands är det mest förekommande upplägget bland lärosätena att endast en VFU-period kan genomföras utomlands och detta sker under förutsättning att tidigare perioder gått bra. För att överkomma praktiska hinder har de olika lärosätena implementerat ett antal olika strategier. Exempelvis kan VFU-perioden delas upp i två delar där en del genomförs i Sverige och den andra vid en utländsk skola. UU gör detta för att överkomma tidsmässiga hinder och underlätta för den mottagande skolans möjlighet att ta emot studenten, medan KAU gör det för att säkerställa att kursmålen kan uppnås. Därtill har lärosätena olika rutiner för hur studenterna identifierar lämpliga skolor utomlands. KAU har etablerat särskilda samarbetsavtal med verksamheter i Indien, Kenya och Sydafrika där lärarstudenterna kan göra sin VFU, HD och MDH väljer istället att genom sina partneruniversitet identifiera skolor som är lämpliga för VFU. UU har 44 särskilda VFU-platser i Norden, Europa, Asien och Afrika som studenterna kan söka. Gällande möjligheten att uppnå kursmålen visar det sig vara oproblematiskt så länge den utländska VFU-skolan ingår i ett skolsystem som åtminstone någorlunda liknar det svenska. Skolsystem med vitt skild struktur kan däremot kräva mer flexibla lösningar för att kursmålen vara möjliga att uppnå.

4. Slutsatser

I följande del sammanfattas rapporten genom en diskussion kring potentiella åtgärder/förslag för att öka internationalisering av lärarutbildningen vid Örebro universitet och öka mobiliteten bland studenterna.

Mobilitetsfönster

Identifiering eller etablering av mobilitetsfönster är som sagt en central förutsättning för studenternas möjlighet att genomföra utbytesstudier. För förskolläraryr- och ämnesläraryrprogrammen finns dessa redan och om det bedöms som önskvärt att även grundläraryrstudenterna ska kunna genomföra utbyten måste ett fönster tas fram. Detta skulle exempelvis kunna göras genom en förändring av studiegången så ett ämne upptar en hel termin (exempelvis UVK). En sådan förändring skulle kräva en mer djupgående utredning tillsammans med respektive institution för att utröna om och hur det skulle kunna genomföras. Ett annat alternativ är att förbättra möjligheterna till kortare utbyten. Det skulle innebära en översyn av befintliga utbytesavtal för att se om det finns relevanta sådana och eventuellt etablera nya avtal för att möta detta behov. Ett tredje alternativ är att inkludera en så kallad fri termin i utbildningen vilken studenterna kan allokera fritt. Det skulle dock med största sannolikhet innebära att studietiden förlängs och eftersom det redan nu är möjligt för studenterna att, på eget initiativ, förlänga studietiden för att möjliggöra ett utbyte så skulle förslaget egentligen inte skapa nya förutsättningar utan snarare försämra för de studenter som inte är intresserade av utbytesstudier.

Relevanta avtal

För ämneslärarprogrammet finns det relativt många relevanta avtal utpekade av studievägledare. Gällande förskolläraryrket och grundlärarprogrammen är en genomlysning av existerande avtal tillsammans med eventuell etablering av nya avtal relevant. Det finns som sagt utmaningar kopplade till att hitta kurser vid andra lärosäten som i tillräcklig utsträckning motsvarar de som erbjuds vid Örebro universitet, men å andra sidan kan det finnas klara fördelar med att studenterna får ta del av perspektiv som *inte* erbjuds vid deras hemuniversitet. Ett strategiskt urval av partneruniversitet med matchande kursutbud bör prioriteras och eventuellt kan färdiga kurspaket etableras tillsammans med utvalda lärosäten.

Tillgodoräknande

I dagsläget har frånvaron av tydliga och förutsägbara rutiner för tillgodoräknande varit ett hinder för studenter som vill genomföra utlandsstudier. Av den anledningen är det relevant att se över processen för beslut om tillgodoräknande och utreda huruvida en breddad syn på kursinnehåll som betraktas som motsvarande är möjligt. Att, i likhet med UU, använda ett system där utbildningsinnehållet ska vara antingen motsvarande eller kompletterade skulle troligtvis öppna flera dörrar för studenter som vill göra utbyten. Samtliga tillfrågade lärosäten betonar vikten av flexibilitet och välvilja för en lyckad tillgodoräkningsprocess och det kan eventuellt vara möjligt att ibland använda examensmål istället för kursmål som riktlinje för vad som räknas som relevant utbildningsinnehåll. Vidare skulle en centralisering av ansvaret för tillgodoräknande vara positivt då ansvaret lyfts från kursansvarig och därtill ökar förutsättningar för likvärdiga beslut över institutionsgränserna.

VFU

För att öka andelen studenter som förlägger VFU utomlands finns ett antal möjliga vägar att gå. En viktig åtgärd är att identifiera skolor där ett sådant samarbete är möjligt. De svenska utlandsskolorna fungerar som en naturlig utgångspunkt då de följer svensk läroplan. Vissa av dessa skolor tar dock endast emot studenter från lärosäten där etablerade samarbeten finns. Även om det är viktigt att studenterna själva ansvarar för att kontakta värdskolorna så är den administrativa verksamheten central när det gäller att föra en dialog med relevanta skolor för att skapa förutsättningar och etablera samarbeten. Dessa skulle förslagsvis kunna byggas upp genom att utgå från de skolor som studenter redan åkt till och etablera en platsbank med förslag för framtida studenter. Att genomföra VFU vid svenska utlandsskolor innebär visserligen att man kringgår problematiken kring möjligheten att uppnå kursmålen, däremot finns risken att studenterna vid dessa utbyten går miste om chansen att utveckla en interkulturell kompetens. Ett alternativ för att möjliggöra VFU vid skolor som inte följer svensk läroplan är att etablera ett fåtal, strategiskt utvalda, samarbeten med partnerskolor där Örebro universitet ges möjlighet till insyn och inflytande. Ett annat tillvägagångssätt är att dela upp VFU-perioden eller skapa kompletterande uppgifter som studenten kan göra på distans.

Information och vägledning

I dagsläget upplever studenterna att de får begränsad information om möjligheten till internationella erfarenheter. Om informationen utökades och nådde fler studenter finns det en reell möjlighet att fler studenter visar intresse för utbytesresor eller fältstudier. En informationsinsats skulle kunna genomföras i närtid som exempelvis kan inkludera:

- Besök i seminariegrupper för information om möjligheter till internationalisering.
- Utskick av informationsmail till samtliga lärarstudenter med hänvisning till hemsidan.
- Anordning av informationsträffar där studenterna erbjuds mer ingående information och en chans att ställa frågor (studenter som genomfört utbyten bör i så fall inkluderas).

- Anordna en lärarutbildningsspecifik ”Plugga utomlands”-mässa alternativt delta aktivt vid den universitetsövergripande, årliga mässan.

Struktur och organisation

För att arbeta framgångsrikt med lärarutbildningens internationalisering behövs en tydligare struktur med etablerade ansvarsområden. I dagsläget är arbetet relativt splittrat och ibland råder otydlighet kring vem som ansvarar för olika områden. Bland tillfrågade lärosäten är det mycket vanligt att lärarutbildningen har en internationell samordnare eller koordinator, huruvida det kan vara relevant även för Örebro universitet är något som bör diskuteras vidare. Om en internationell koordinator för lärarutbildningen ska etableras så kan det exempelvis vara en lärare eller administratör som inom ramen för sin tjänst ansvarar för detta, alternativt kan en extern rekrytering vara nödvändig. Koordinatorm skulle exempelvis kunna uppdras att leda arbetet med att etablera mobilitetsfönster för grundlärarprogrammen, se över relevanta utbytesavtal, anordna informationsträffar och ge stöd till såväl inresande som utresande studenter både innan, under och efter ett utbyte eller en fältstudie. Koordinatorm kan alltså fungera som en länk mellan studenterna och inblandade aktörer.

Internationalisering av utbildningens innehåll

Egentligen finns det få hinder för att ytterligare inkludera internationella perspektiv i undervisningen, det är snarare en fråga om prioriteringar i planeringen. Ett sätt att arbeta med detta skulle kunna vara att erbjuda lärarutbildare kompetensutveckling genom internationella erfarenheter för att tydliggöra värdet av internationell kompetens, alternativt använda sig av extern internationell kompetens i undervisningen, exempelvis genom gästföreläsare eller genom att skapa möten mellan Örebros lärarstudenter och inresande studenter där diskussioner om skillnader och likheter med respektive kontext kan genomföras.

4.1 Rekommendationer

I det fortsatta arbetet är framför allt tre aktiviteter viktiga. Dels måste ämnesföreträdare, kursansvariga och de personer som tidigare arbetat med internationalisering inkluderas ytterligare i det fortsatta arbetet. Vidare är det viktigt att se över organisation, ansvarsfördelning och samverkan (såväl internt som externt) och därtill påbörja ett arbete för att identifiera eller etablera ett mobilitetsfönster för grundlärarprogrammet. Dessutom finns ett antal möjliga åtgärder som listas nedan.

- Etablera former för det fortsatta arbetet där bland annat ämnesföreträdare och kursansvariga inkluderas.
- Identifiera eller etablera ett mobilitetsfönster för grundlärarprogrammen.
- Identifiera och etablera fler relevanta utbytesavtal, särskilt kopplat till förskolläraryrket och grundlärarprogrammen.
- Skapa en tydlig (eventuellt centraliserad) process för tillgodoräknande.
- Förstärka och utveckla organisationen kring VFU för att etablera ett arbete för samverkan med utländska skolor och bygga en infrastruktur kring detta.
- Förbättra informationen till lärarstudenterna om möjligheter till internationella utbyten och erfarenheter.
- Tillsätt en lärarutbildningsspecifik internationell koordinator eller samordnare med ansvar för att driva det strategiska arbetet framåt och fungera som nyckelperson i arbetet med internationalisering.

- Etablera former för och beakta internationella perspektiv i planering av kursinnehåll, exempelvis utifrån valet av litteratur eller gästföreläsare.
- Erbjud specifik kompetensutveckling med internationell prägel för lärarutbildarna.
- Utveckla former för samläsning mellan inresande lärarstudenter och lärarstudenter som har Örebro som sitt hemuniversitet.

För att genomföra punkterna ovan och samordna arbetet på bästa sätt kan det vara relevant att formulera en lärarutbildningsspecifik handlingsplan för internationalisering som sträcker sig ett till tre år framåt i tiden.

5. Referenser

SOU 2018:3. *En strategisk agenda för internationalisering*. Delbetänkande av Utredningen om ökad internationalisering av universitet och högskolor. Stockholm: Regeringskansliet

Sveriges förenade studentkårer (2014): *Räcker det med undervisning på engelska? En granskning av strategier för internationalisering av högre utbildning*.

Universitetskanslersämbetet (2018): *Universitet och högskolor årsrapport 2018*.
Universitetskanslersämbetets rapportserie 2018:5. Stockholm: Universitetskanslersämbetet.

Universitets- och högskolerådet (2018): *Det akademiska värdet av mobilitet. Rekommendationer med fokus på vägledning och internationaliserade lärandemål för ökad internationalisering och studentmobilitet*. Rapport 2018:9. UHR:s rapportserie 2018:9. Stockholm: Universitets- och högskolerådet.

Örebro universitet (2018): *Handlingsplan för internationalisering 2017–2018*. ORU 1.2.1-02839/2016.

Örebro universitet (2014): *Strategi för internationalisering 2015-2020*. ORU 1.3.2-823/2014.

Örebro universitet (2018) *Stöd för internationalisering vid Örebro universitet*. ORU 2018/02530-1.

6. Bilagor

6.1 Bilaga 1: Enkätfrågor

1. Enligt din uppskattning, hur många studenter har gjort VFU utomlands sedan den nuvarande lärarutbildningen infördes år 2011? Vilka ämnen läser studenterna då de gör denna VFU?
2. Till vilka länder har studenterna som gjort VFU utomlands åkt?
3. Försök att steg-för-steg beskriva hur processen ser ut när en student vill göra VFU utomlands. Hur går behörighetsbedömningar och tillgodoräknanden till?
4. Finns det svårigheter att hitta likvärdiga kurser vid andra universitet? Om ja, vad består dessa svårigheter av?
5. Enligt din bedömning, hur stort är intresset bland lärarstudenterna att göra VFU utomlands eller genomföra en utbytestermin?
6. Kan du ge exempel på eventuella hinder och svårigheter som studenterna möter då de vill göra VFU utomlands eller genomföra en utbytestermin?
7. Kan du ge exempel på eventuella hinder och svårigheter som studievägledare eller lärarutbildare möter när studenterna vill göra VFU utomlands eller genomföra en utbytestermin?
8. Enligt din bedömning, vilka förändringar behövs för att förbättra lärarutbildningens arbete med internationalisering?

¹ Enkäten besvarades av alla utom en tillfrågad studievägledare.

² Högskolan Dalarna, Mälardalens högskola, Karlstads universitet och Uppsala universitet. De första tre har vidtalats på grund av sina likheter med Örebro universitet och Uppsala inkluderades eftersom de ligger i framkant gällande internationalisering.

³ Formuleringen föreslås ersätta nuvarande mål om internationalisering.

⁴ Denna rapport fokuserar endast på det andra och tredje målet som avser internationalisering av förskolläraryrket, grundläraryrket (inriktning F-3 och 4-6) samt ämnesläraryrket. Särskilt fokuseras studentmobilitet.

⁵ Gällande processen att formulera nya avtal och identifiera relevanta partneruniversitet så ansvarar respektive institution för detta.

⁶ Thomas More University of Applied Sciences i Mechelen.

⁷ De besökta skolorna har varit i Bryssel, Gran Canaria, Hamburg, Madrid, Mallorca, Marbella och Paris.

⁸ Främst studenter från Åland som gjort sin VFU nära hemmet.

⁹ ORU 1.2.1-00949/2016.

¹⁰ Gällande exempelvis resor, försäkringar och eventuella intygskrav.

¹¹ Det kräver bland annat att studenten får en egen prognos för sin utbildning och en del ytterligare kontakt med den/de skolor studenten är kopplad till.

¹² I praktiken innebär tillhörigheten ofta ett helt förskole-område (eller alla förskolor i en hel kommun), ett skolområde eller åk 7-9 + en gymnasieskola

¹³ Hädaneftre hänvisat till som SFS.

¹⁴ Utbildningsdepartementets internationaliseringsutredning föreslår att Universitetskanslersämbetet genomför en uppföljning och utvärdering av lärosätenas arbete med tillgodoräknande av utlandsstudier, för att identifiera hur detta påverkar studenternas intresse att studera utomlands (SOU 2018:3 s. 190).